

Kars ilinde faaliyet gösteren süt sığırcılık işletmelerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*

Pınar DEMİR**, Sadi ARAL***

Öz: Bu çalışma, Türkiye genelinde süt ve süt ürünleri üretiminde önemli bir potansiyeline sahip olan Kars ilindeki süt sığırcılık işletmelerinin mevcut durumunu ve geliştirme olanaklarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın materyalini, tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 80 adet süt sığırcılık işletmesi ile 2007 yılında yapılan anket verileri oluşturmuştur. Bu çalışma sürecinde, önce mevcut durum ve ortaya çıkan sorunlar tespit edilmiş daha sonra sorunların çözümüne yönelik bazı öneriler getirilmiştir. Çalışmada, ildeki süt üreticilerinin en önemli sorununun örgütlenme eksikliği olduğu, buna bağlı olarak üretilen sütün düşük fiyatla satıldığı, süt üretiminde kullanılan girdilerin uygun fiyatla temin edilemediği ve sütün pazarlanmasında üreticinin pazar koşullarını kabullenmek zorunda kaldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak ilde süt sığırcılığının geliştirilebilmesi için üreticinin örgütlenmesinin kısa sürede sağlanması ve bölge için sürekli ve istikrarlı bir destekleme politikasının izlenmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Örgütlenme, süt sığırcılık işletmesi, süt üretimi, pazar.

The faced problems and solution proposals of dairy farms in Kars province

Abstract: This research was carried out to determine the present situation and the possibility of improvement of dairy farms in Kars province which has an important potential for milk and milk product production in Turkey. The material of the research comprised data of the year 2007 and covers 80 farms which was selected by random sampling method. In the research, after reviewing the present situation

some proposals have been given for solution of the problems faced. As a result it was concluded that the main problem is the insufficient farmers organization which causes the milk prices stay low, input prices that are used to produce milk to accelerate and finally make farmers to become prices takers instead of determiners in current market conditions. In conclusion, the farmers must be organized as soon as possible and supporting policy must be continual and stable for region.

Key words: Dairy farms, marketing, milk production, organization.

Giriş

Değişen ve gelişen dünyada tarım ve hayvancılık sektörü yükledikleri ekonomik ve sosyal fonksiyonları nedeniyle giderek vazgeçilmez bir hale gelmektedir. Nitekim her geçen gün artan genç insan nüfusunun sağlıklı ve dengeli beslenmesi için gerekli olan protein ihtiyacının karşılanmasında stratejik bir öneme sahip olan hayvancılık sektörü ayrıca, ulusal kalkınmayı sağlama, sanayi ve hizmetler sektörüne istihdam yaratma, sanayileşmeye kaynak aktarma, bölgeler ve sektörler arası dengeli kalkınmaya yardımcı olmak, kırsal alandan göçü önleme ve azaltma gibi önemli ekonomik fonksiyonlar da üstlenmiştir (1).

Türkiye'deki sığır varlığının % 3,2'sini bulunduran ve arazinin % 39,2 gibi önemli bir kısmının çayır-mera alanlarıyla kaplı olan Kars ilinde toplam aktif nüfusun ortalama % 68,2'si gibi büyük bir

* Bu çalışma birinci yazarın doktora tezinin bir bölümünün özeti olup, Ankara Üniversitesi Bilim İnsanı Yetiştirme Projesi (Proje No: BAP 2005K120140 / 6-7) kapsamında desteklenmiştir

** Arş. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvancılık İşletme Ekonomisi AD, 36100, Paşacayırı-Kars

*** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD, 06110, Dışkapı-Ankara

bölümünün tarım ve hayvancılıkta istihdam etmesi, bölgenin hayvancılık açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Ancak gerek ulusal, gerekse bölgesel kalkınmada hayvancılık sektöründe ekonomik gelişmeyi sağlamak için sektör içinde yer alan işletmelerin rasyonel bir yapı kazanması gerekmektedir (2). Oysa Türkiye genelinde olduğu gibi Kars ilindeki işletmelerin büyük çoğunluğunun geleneksel üretim yapan küçük işletmelerden oluşması; kaliteli süt üretimi, üretilen sütün muhafazası, pazarlanması ve örgütlenme gibi süt sektöründe üretimden tüketime kadar birçok soruna yol açmaktadır.

Bu çalışmada, Kars ilinin ekonomik kalkınmasında önemli potansiyeli bulunan süt sığırcılık işletmelerinin gerek üretim ve gerekse pazarlama aşamalarında karşılaştıkları sorunlar araştırılmış, ilde sektörün iç ve dış pazar potansiyelini harekete geçirecek politika önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın materyalini, 2007 yılı itibariyle rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 80 adet süt sığırcılık işletmesi ile yüz yüze yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler oluşturmuştur. Elde edilen verilerin bilgisayar ortamında değerlendirilmesinde, Microsoft Excel (Microsoft Excel, 2000) ve SPSS for Windows 11.0 (SPSS Inc., 1999) programlarından yararlanılmıştır. Anket formu ile elde edilen veriler frekans dağılımı ve yüzde olarak tablolar halinde verilmiştir.

Bulgular

Üretimde etkinlik ve verimlilik açısından deneyim kadar eğitimin önemi de büyüktür. Araştırma kapsamına alınan 80 adet süt sığırcılık işletme sahibinin yaş ortalaması 49,2 olup eğitim durumları incelendiğinde; sadece % 18,7'sinin lise (% 17,5) ve üniversite (% 1,2) mezunu olduğu, % 81,3'ü gibi önemli bir kısmının ilkokul (% 62,5) ve ortaokul (% 18,8) mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca üreticilerin % 86,3'ünün süt üretimi ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan işletmelerden % 35,0'i çok amaçlı tarımsal kalkınma kooperatifi ve/veya damızlık sığır yetiştiricileri birliğine

üye iken; % 65,0'inin herhangi bir kooperatife üye olmadıkları tespit edilmiştir. Bu durum, ildeki üreticilerin örgütlenme düzeyinin yetersiz ve üreticinin bu konuda bilgisiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Kooperatife üye olan süt üreticilerinin % 82,5'i gibi önemli bir kısmının ise kooperatifin faaliyetlerinden ve yönetiminden memnun olmadıkları, beklentilerinin ise uygun fiyatlı yem, damızlık hayvan ve kredi tedarikinin olduğu tespit edilmiştir.

Süt sığırcılık işletmelerinin süt üretimi ve pazarlama sorunları

Araştırma kapsamına alınan süt sığırcılık işletmelerinde, işletme başına düşen ortalama inek sayısının 10 baş olduğu tespit edilmiştir. Bölge koşullarına göre, işletmelerin % 63,8'inin 1–10 baş sığıra sahip küçük ölçekli işletmeler, % 28,8'inin 11–20 baş sığır ile orta ölçekli işletmeler ve %7,5'inin 21–30 baş sığıra sahip büyük ölçekli işletmeler olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamına alınan işletmelerle yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre sağmal ineklerin günlük ortalama süt verimleri 6 kg ve ortalama laktasyon süresi 6 ay olarak tespit edilmiştir.

Yapılan ankette işletme sahiplerinin; “Gelecekte süt üretiminizi artırmayı düşünüyor musunuz?” sorusuna % 62,5'i evet; % 37,5'i hayır yanıtı vermiştir. Gelecekte süt üretimini artırmak isteyenlerin büyük çoğunluğu neden olarak; verilen teşvik primlerini gösterirken, süt üretimini gelecekte artırmayı düşünmeyenlerin büyük çoğunluğu ise süt fiyatlarının düşük olmasını göstermişlerdir.

Kars ilinde; inek sütünün 2006 yılı toptan satış fiyatı 0,33 TL/kg, 2007 yılı toptan satış fiyatının ise 0,38 TL/kg olduğu tespit edilmiştir. Nitekim yapılan araştırmada 2000–2008 yılları arasında Kars ilinde oluşan çiğ süt fiyatlarının Türkiye geneline göre ortalama % 30,2 (Mak: 42,1; Min: 17,5) daha düşük olduğu tespit edilmiş olup, oluşan bu fiyat düzeyinin üretim maliyetlerini karşılamaktan uzak olduğu söylenebilir. Ankete katılan üreticilerin % 84,8'i de bölgede oluşan çiğ süt fiyatlarının çok düşük olduğunu ifade etmiştir.

Üreticilerin % 60,9'u çiğ süt fiyatının belirlenmesinde etkili olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu durumu, üreticilerin %62,5'i mandıra ve fabrikaların kendi aralarında alım fiyatı konusunda beraber hareket etmelerine bağlamışlardır. Diğer taraftan ankete katılanların %23,2'si üretici örgütlenmesinin yetersiz olmasının ve %14,3'ü bölgede uygulanan avans sisteminin (süt parasının 1 dönem öncesinden peşin verilmesi), üreticinin gelirini ve refahını artırmayı engelleyici başlıca faktörler olduğunu belirtmişlerdir.

Üreticilerle yapılan görüşmelerde, gerek kendi şahsı ihtiyaçlarını karşılamak gerekse kış aylarında hayvanlarına gerekli olan kaba ve kesif yemi alabilmek için ilkbahar ve yaz aylarında üretecekleri sütü bir önceki sonbahar aylarında (Eylül-Kasım ayları) düşük bedelle süt sanayi işletmelerine pazarlamak zorunda kaldıkları ve üreticilerin %60,9'unun bu avans sisteminden memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Sütün pazarlanmasında; üretici kesimi (%71,8'i) kooperatiflerin etkin rol oynamasını ve (%28,2'si) sözleşmeli üretim modelinin bölgede oluşturulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Ankete katılan üreticilerin süt üretiminde karşılaştıkları sorunlar ve önem sıralaması Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Süt sığırcılık işletmelerinin süt üretimine ilişkin sorunları ve önem sıralaması

Table 1: Problems of dairy farms' regarding milk production and their importance ranking

Süt Üretimine İlişkin Sorunlar	Frekans (N)	Yüzde (%)	Önem Sıralaması
Yem fiyatlarının pahalı olması	62	30,8	1
Bakım ve besleme koşullarının yetersiz olması	39	19,4	2
Hayvanların süt veriminin düşük olması	35	17,4	3
Hayvan hastalıkları	33	16,4	4
Mera alan ve kalitesinin yetersiz olması	32	15,9	5

Yapılan anket çalışmasında ayrıca, üreticilerin %62,5'inin kredi ve finansman ile ilgili sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Süt sığırcılık işletme sahiplerinin kredi ve finansman ile ilgili yaşadıkları sorunlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Süt sığırcılık işletmelerinin kredi ve finansman ile ilgili sorunları

Table 2: Problems of dairy farms' regarding financing

Kredi ve Finansman İle İlgili Sorunlar	Frekans (N)	Yüzde (%)
Bürokratik işlemlerin fazla olması	20	40,0
Faiz oranının yüksek olması	18	36,0
Kredinin gerçek ihtiyaç sahiplerine verilmemesi	12	24,0
Toplam	50	100

Süt üretimi açısından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen dinamiklerini harekete geçirememiş olan Kars ilinde, süt üretimi ve kalitesini artırabilmek için neler yapılabilir sorusuna üreticilerin verdikleri cevaplar ve önem sıralaması Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Süt sığırcılık işletmelerinin süt üretimini artırmaya ilişkin önerileri ve önem sıralaması

Table 3: Proposals of dairy farms' regarding to increase milk production of and their importance ranking

Süt Üretimini Artırmaya İlişkin Öneriler	Frekans (N)	Yüzde (%)	Önem Sıralaması
Süt yatlarının artırılması ve sütte kalite-fiyat ilişkisinin kurulması (Taban fiyat)	40	31,0	1
Düşük fiyathlı yem temini (Devlet teşviki)	24	18,6	2
Süt üretim ve pazarlama kooperatiflerin kurulması	23	17,8	3
İslah çalışmalarının yapılması	22	17,1	4
İhtisaslaşmış modern işletmelerin kurulması	20	15,5	5

Yapılan anket çalışması sonucunda, Kars ilinde çiğ süt üretiminin yıl boyunca düzenli bir dağılım göstermediği, süt üretiminin ilkbahar ve yaz aylarında arttığı, kış aylarında ise minimum düzeye

düştüğü tespit edilmiştir. Diğer taraftan, süt üretimindeki mevsimsel dalgalanmalara değinilmiş ve bölgedeki süt sektörünün gelişiminde önemli bir handikap olan bu durumun önüne geçilebilmesi ve süt üretiminin bütün yıla yayılabilmesi için neler yapılabilir sorusuna üreticiler, yukarıda sıralanan önerilere ek olarak kış aylarında çiğ süt fiyatının artmasının ve bölgede kış aylarında ulaşım ve alt yapı imkanlarının geliştirilmesinin gerektiğini ifade etmişlerdir.

Süt sığırcılık işletmelerinin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde uyumu ve rekabet durumuna ilişkin görüşleri

Üreticilerle yapılan anket çalışmasında; "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi durumunda bölgedeki süt üreticileri bundan nasıl etkilenecektir?" sorusuna üreticilerin %41'i bu durumdan olumsuz etkileneceklerini çünkü; AB'de gıda güvenliği, süt hijyen kriterleri, üretim standartlarının yüksekliği nedeniyle uyumun zor olacağı, bu durumun üretim maliyetlerinde artış ve rekabet durumunu olumsuz etkileyeceğini, çoğu işletmelerin kapanacağını ve rekabet şansının olmayacağını ifade etmişlerdir.

Üreticilerin %34'ü ise AB'ne girilmesi durumunda süt üreticisinin desteklemelerden daha fazla pay alacağını, süt piyasalarında istikrarlı bir fiyat politikasının oluşacağını, işletme ölçeklerinin büyüyeceğini ve böylelikle hayat standartlarının ve gelir düzeylerinin iyileşeceğini düşünmeleri nedeniyle AB'ne girmenin bölgedeki süt üreticilerini ve sektörü olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Ankete katılan üreticilerin %25'inin AB'ne üyeliğin süt üreticilerini etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu durum, üreticilerin AB'nin süt ve süt ürünlerine yönelik mevzuatı ve işleyiş mekanizmasıyla ilgili bir bilgi birikimine sahip olmamalarına bağlanabilir.

Tartışma ve Sonuç

Kars ilindeki süt sığırcılık işletmelerinin faaliyetlerine genel olarak bakıldığında; ihtisaslaşmanın yeterince sağlanmadığı, süt sığırcılığının daha çok bitkisel üretim ile birlikte yürütüldüğü söylenebilir.

Bölge'de süt sığırcılık işletmelerinin ekonomik bilinç ve bilimsellikten uzak, polikültür üretim yapısına sahip küçük ölçekli işletmelerden oluşması; süt pazarının fiyat ve kalite eğilimleri hakkında üreticinin yeterince bilgisinin bulunmamasına ya da önemsememesine neden olmaktadır. Ayrıca bu durum hayvanların veriminde ve pazarlama produktivitesinde düşüklüğe neden olduğu gibi üretim maliyetlerinin artmasına da neden olmaktadır (4).

Bu nedenle, gerek Türkiye'de gerekse ilde ölçek ekonomisinin sağlayabileceği avantajlardan faydalanmak için süt sığırcılık işletmelerinin işletme ölçeklerinin büyütülmesi ve üretimde ihtisaslaşmaya gidilmesinin gerekliliği önem arz etmektedir.

Hayvansal ürünlerde pazarlama; hayvansal ürünlerin ve hizmetlerin üreticiden tüketiciye kadar akışın incelenmesi olarak tanımlanabilir. Pazarlamada amaç, daha az masrafla tüketiciye en yüksek tatminin, üreticiye ise optimum kârın sağlanmasıdır. Kars ilinde yukarıda belirtildiği üzere, işletmelerin önemli bir bölümünün geleneksel bir üretim anlayışı içinde genellikle aile tüketimlerini karşılamaya yönelik üretimde bulunmaları ve sadece üretim fazlası ürünü pazarlamaları, gerek üretimin artırılması gerekse sanayici açısından sektörün gelişmesinde önemli bir engel olduğu söylenebilir.

Kars ilindeki süt sığırcılık işletmelerinin tespit edilen en önemli sorunlarından biri de üretici örgütlenmesinin yetersiz olmasıdır. Örgütlenme ihtiyacı, Kars ilinde daha çok ekonomik ağırlıklı olarak kendini hissettirmesine rağmen il'de kooperatifleşmenin yeterli bir ekonomik güç oluşturamamasının temelinde; üreticilerin örgütlenme ve kooperatifleşme konusundaki bilgi eksikliklerinin ve isteksizliklerinin yanı sıra kurulan kooperatiflerin tabela kooperatifi konumunda kalmaları ve yanlış kooperatif modeli yatmaktadır.

Nitekim gerek süt sanayinin kaliteli ham madde temini, üretimde sürdürülebilirliği sağlama gerekse üretici kesimin sütünü iyi bir fiyata pazarlanabilmesi için etkin ve verimli olarak çalışabilecek ihtisaslaşmış süt kooperatiflerinin kurulması gerekmektedir.

Bölgede oluşan çiğ süt fiyatları Türkiye geneline göre düşük olup, üreticilerin %60,9'u gibi

önemli bir kısmı çiğ süt fiyatının belirlenmesinde etkili olmadıklarını ifade etmişler ve bu durumu mandıra ve süt fabrikalarının bir çeşit fiyat karteli şeklinde ortak hareket etmelerine bağlamışlardır.

Yapılan anket çalışması sonucunda; üreticilerin çiğ süt fiyatlarının düşük olmasının yanı sıra süt üretimini artırmada karşılaştığı sorunların başında; yem fiyatlarının yüksek, bakım ve besleme koşullarının yetersiz ve süt veriminin düşük olması gelmektedir.

Kars ilinde, işlenebilir arazinin ve üretilebilecek ürün çeşidinin yetersizliği ve geniş çayır ve mera alanlarının olması, bölgenin bitkisel üretimden ziyade hayvancılığa elverişli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bölgede yem bitkileri ekiminin ve silaj yem yapımının istenilen düzeylerde değildir. Diğer taraftan, meraların kapasitelerinin çok üstünde otlatılması ve üreticilerin bu konudaki bilinçsizliği nedeniyle hayvanların yazın mera, kışın ise saman ağırlıklı beslenmeleri hayvanların et, süt veriminin düşmesine ve bağışıklık sistemlerinin zayıflaması neden olmaktadır.

Ankete katılan üreticilerin ayrıca, kredi ve finansman ile ilgili sorunlar yaşadıkları, özellikle de kredi alımını zorlaştıran bürokratik işlemlerin fazlalığından ve faiz oranlarının yüksek olmasından şikâyetçi oldukları tespit edilmiştir. Bu tespitler, yapılan diğer araştırma bulguları (6,8) ile de örtüşmektedir.

Araştırma kapsamına alınan işletmelerin, bölgenin süt üretimini artırmaya yönelik önerilerinin başında ise; süt fiyatlarının ve yem desteklerinin artırılması ile süt üretim ve pazarlama kooperatiflerinin kurulması gelmektedir. Bunları sırasıyla, ıslah çalışmaları ve ihtisaslaşmış süt sığırcılık işletmelerinin kurulması izlemektedir. Elde edilen bu bulgular yapılan daha önceki çalışmalar (5,7) ile paralellik göstermektedir.

Bu nedenle Kars ilinde hayvancılık sektörün en önemli ve temel girdisi olan yem bitkileri ve silajın üretim miktarının artırılması, bölgede sektörün kaliteli ve yeterli kaba yem ihtiyacının karşılanmasında önemli katkıları olacağı gibi hayvancılık sektörünün ekonomik kalkınma ve gelişmeye katkısını da artıracaktır.

Araştırma bölgesindeki süt sığırcılık işletmelerine göre süt üretimini artırabilmenin diğer bir yolu da, yapılacak düzenli ıslah çalışmaları ile süt verimi yüksek kültür ırklarının oran ve sayısının artırılmasıdır. Bölgede halan mevcut süt sığırcı popülasyonun %67,6'sının yerli ırktan oluşması, yapılan ıslah çalışmalarından istenilen ölçüde bir başarı sağlanamadığını göstermektedir. Bu nedenle, bölgede kültür ırk popülasyonu artırıcı ve ihtisaslaşmış modern işletmelerin kurulmasını teşvik edici bölgesel desteklemelerin uygulanması gerekmektedir.

Bölgede, özellikle sonbahardan kış'a geçişte yem fiyatlarının artması, kaba ve kesif yem açığının olması ve üreticilerin barınak olanaklarının yetersizliği, kış döneminde işletmelerin karlı ve verimli çalışmasına olanak vermemektedir (3). Üreticilere bu aşamada, devletin ucuz ve yeterli kredi ve finansman kaynakları sağlanmalıdır. Süt arzında mevsimlere göre bölgede yaşanan dengesizlik, üreticilerin kış aylarında süt gelirinden mahrum kalmalarına neden olurken, mandıra ve fabrikalarının da her mevsim tam kapasite ile çalışmalarını engellemekte dolayısıyla işletme maliyetlerini artırmaktadır. Bu nedenle çiğ süt üretiminin bütün yıla yayılması, bölgedeki süt sektörünün gelişmesinde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Bu kapsamda süt üretiminin kış aylarında artırılmasına yönelik üreticinin teşvik ve özendirilmesi, piyasada işletmelerin üretim maliyetlerini dikkate alan bir fiyat alım politikasının uygulanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin süt sektöründe gerek AB ile müzakerelerde yaşayacağı problemlerin önüne geçmek için gerekse de bölgede hayvancılığın teknik ve ekonomik sorunlarını çözmede yapısal reformların bir an önce hayata geçirmesi ve üretim-sanayi entegrasyonunu geliştirecek örgütlenme modeli ortaya konulmalıdır. Bunun yanı sıra bölgenin sosyo-ekonomik yapısını dikkate alan istikrarlı bölgesel bir destekleme politikası uygulanmasına gidilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Aral, S (1986): *Türkiye'de Kırmızı Et Sanayiinde Rasyonelleştirme Tedbirleri*. İAV, İstanbul
2. Aral, S (1995): *Konya'nın Hayvancılık Potansiyeli ve İl Kalkınmasındaki Rolü*. İAV, İstanbul

3. **Aral, S., Canküyer, E** (1979): *Kars İli ve Doğu Anadolu Bölgesi Hayvancılığının Üretim, Pazarlama ve Örgütlenme Sorunları İle Çözüm Yolları*. Ogun Kardeşler Matbaacılık Sanayi, Ankara
4. **Günlü, A** (1997): *Konya İli Süt Sığırcılık İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizleri ile İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi, Ankara
5. **İbiş, A** (2001): *Pasinler İlçesinde Süt Üretimi ve Pazarlama Üzerine Bir Saha Araştırması*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
6. **Kara, A** (2000): *Erzurum ve Kars İllerinde Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısı ve Tarımsal Faaliyet Sonuçları Bakımından Karşılaştırılması*. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
7. **Nizam, S.** (2006): *Aydın İlinde Pazara Yönelik Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Verimliliğinin Belirlenmesi*. Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Aydın
8. **Tapkı, I** (1996): *Hatay İli ve Çevresinde Süt Sığırı Yetiştiriciliği ve Sığır Besiciliği Yapılan Tarım İşletmelerinin Teknik, Ekonomik ve Yapısal özellikleri*. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Hatay.

Geliş Tarihi: 01.09.2009 / Kabul Tarihi: 15.10.2009

Yazışma Adresi:

Arş. Gör. Dr. Pınar DEMİR
Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Hayvancılık İşletme Ekonomisi AD,
36100, Paşaçayırı / KARS
E-posta: pinardemir80@hotmail.com